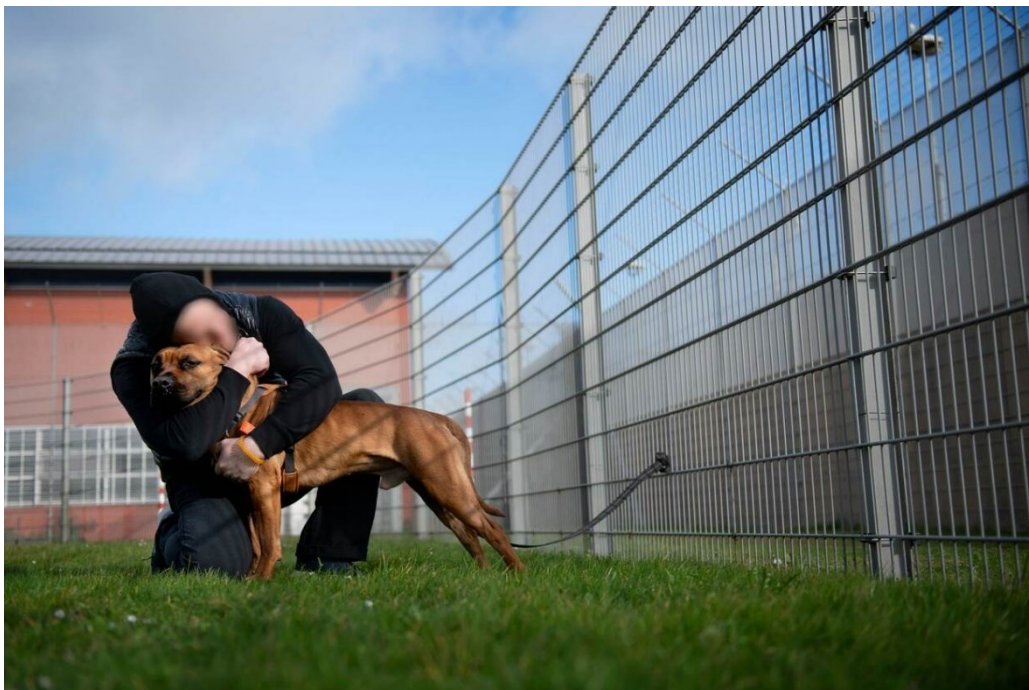

Sociale vaardigheden leren door interactie tussen mens en hond

Naam auteur	Marion de Visser
Studentennummer	1162669
Educator Code	SWB72D20
Datum van uitgifte	30 maart 2025

Voorwoord

Als sociotherapeut werk ik op een structuurafdeling in de Oostvaarderskliniek. Vanuit deze functie begeleid en behandel ik tbs-gestelden bij hun resocialisatie samen met andere disciplines, zoals hoofdbehandelaren, therapeuten en psychiaters. Bij het resocialisatieproces staat het opstellen van risicosignalering en een behandelplan centraal, wat plaatsvindt door observeren, signaleren en beheersen van risicomangement. Naast mijn werk als sociotherapeut volg ik de opleiding Social Work aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle, om mijn kennis en vaardigheden te verrijken.

In het kader van mijn opleiding doe ik onderzoek binnen het werkveld, specifiek gericht op de Dutch Cell Dogs (DCD) training. Aan deze training kunnen tbs-gestelden vanuit de hele kliniek vrijwillig deelnemen. De DCD training is een bestaande training die nog niet is onderzocht binnen een tbs-kliniek, waardoor mijn interesse is gewekt om te onderzoeken wat de toegevoegde waarde van de DCD-training is voor het ontwikkelen van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden.

De Oostvaarderskliniek geeft mij de mogelijkheid om de DCD-training in de Oostvaarderskliniek te coördineren en hierin te participeren om mijn onderzoek te kunnen uitvoeren. Naast dank aan de Oostvaarderskliniek wil ik ook mijn dank uitspreken richting mijn begeleiders van de Oostvaarderskliniek en Hogeschool Windesheim voor de begeleiding die zij hebben geboden tijdens het onderzoek. Daarnaast wil ik mijn directe geliefden en naasten bedanken voor de steun die zij mij hebben geboden in de laatste fase van mijn studie.

Ik wens u veel leesplezier toe bij het lezen van mijn onderzoek!

Samenvatting

Bij tbs-gestelden is het aanleren van sociale vaardigheden nodig om succesvol te resocialiseren. In het forensisch psychiatrisch centrum de Oostvaarderskliniek wordt de ontwikkeling van sociale vaardigheden gestimuleerd in een klassieke setting, waarbij therapeuten behandeling en begeleiding bieden aan tbs-gestelden. Daarnaast kan de tbs-gestelde op vrijwillige basis de DCD-training volgen, een training gebaseerd op human-animal interventies, waarbij een asielhond acht weken onder begeleiding wordt getraind van een tbs-gestelde.

Dit beschrijvend en voorschrijvend onderzoek richt zich op de toegevoegde waarde van de DCD-training als interventie binnen de behandeling voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden van de Oostvaarderskliniek. Er is gekozen voor een mixed methods benadering voor het verzamelen van data. De kwantitatieve data is verzameld middels een vragenlijst welke is ingevuld door tbs-gestelden (n=18), mentoren van de tbs-gestelde (n=18), DCD-trainers (n=4) en coördinatoren (n=2) van de training. De kwalitatieve data is verzameld doormiddel van diepte-interviews met tbs-gestelden en mentoren van tbs-gestelden. Ook hebben tbs-gestelden, gedurende de DCD-training, een werkboek bijgehouden waarin zij open en gesloten vragen hebben beantwoord.

De DCD-training blijkt van grote toegevoegde waarde te zijn in het ontwikkelen van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden. De training biedt een alternatieve manier voor het aangaan van een leerproces. De sociale vaardigheden luisteren, het geven of ontvangen van positieve of negatieve feedback, mening geven en assertiviteit zijn toegenomen doormiddel van de DCD-training. De sociale vaardigheden een gesprek kunnen voeren, eigen gevoelens (of die van de ander) kunnen herkennen of rekening mee houden en de ander iets vragen bleek uit ervaring van de tbs-gestelden licht gedaald, terwijl de observanten een toename zagen in de ontwikkeling van deze sociale vaardigheden. Daarnaast laat elke respondent een ontwikkeling zien in zijn of haar leerproces tijdens de DCD-training. Ook blijkt dat het bespreken van het leerproces (doormiddel van het diepte-interview) en het invullen van het werkboek het inzicht in eigen gedrag verrijkt.

Naast de ontwikkeling in sociale vaardigheden vergroot de DCD-training de eigenwaarde van tbs-gestelden. Ook heeft de training invloed op het nemen van afscheid en bevordert het de stabiliteit van tbs-gestelden.

Een aanbeveling is om tijdens de DCD-training te werken met persoonlijke leerdoelen van tbs-gestelden, om het leerproces te stimuleren, binnen de veilige basis die een hond kan bieden. Daarnaast is een aanbeveling om de interventie te implementeren binnen het behandelprogramma van de Oostvaarderskliniek. Tot slot is een aanbeveling om de interventie DCD-training te implementeren binnen verschillende tbs-klinieken en penitentiaire (jeugd)inrichtingen in Nederland.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Context	7
3. Het theoretisch kader	8
3.1 Sociale vaardigheden in de forensische sector	8
3.2 Human-animal interacties.....	9
4. Methodologie	11
5. Resultaten.....	15
5.1 Resultaten sociale vaardigheden	15
5.2 Resultaten leerproces	19
5.3 Overige resultaten	19
6. Conclusie.....	21
7. Discussie	26
9. Bibliografie	27
10. Bijlagen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.1 Bijlage 1: Begin- en eindmeting tbs-gestelde, mentor, DCD-trainer & coördinator.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.2 Bijlage 2: Topiclijst diepte-interview	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.3 Bijlage 3: Informed consent	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.4 Bijlage 4: Vragenlijst in cijfers	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.5 Bijlage 5: Vragenlijst in procenten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.6 Bijlage 6: Quotes diepte-interview tbs-gestelden.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.7 Bijlage 7: Quotes werkboek tbs-gestelden.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.8 Bijlage 8: Quotes diepte-interview mentor.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10.9 Bijlage 9: Bewijslast presentatie landelijk	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

1. Inleiding

Forensisch Psychiatrisch Centrum (FPC) de Oostvaarderskliniek (OVK) valt onder het Ministerie van Justitie en Veiligheid. In de kliniek verblijven patiënten die een terbeschikkingstelling (tbs) maatregel hebben opgelegd gekregen door de rechter. Tbs is een behandelmaatregel die iemand zijn vrijheid ontnemt ter bescherming en beveiliging van de maatschappij en samenleving (Hofstee, 1987). De behandeling richt zich enerzijds op het verminderen van recidivegevaar en anderzijds op begeleiding van de tbs-gestelde bij zijn resocialisatie naar de maatschappij.

Voor een succesvolle behandeling en resocialisatie is het van belang dat een tbs-gestelde sociale vaardigheden leert, om zich te kunnen handhaven in de maatschappij. Sociale vaardigheden bestaan onder andere uit assertiviteit, interactie met anderen en omgaan met feedback. Echter, de tbs-gestelde heeft vaak een tekort aan sociale vaardigheden, waardoor hij tot het plegen van een delict is gekomen (Lavrijsen et al., 2019). De aanwezigheid van diverse psychiatrische stoornissen zorgen voor een tekort in sociale vaardigheden. Daarnaast komen tbs-gestelden vaak uit thuissituaties waar opvoeders een tekort aan opvoedingsvaardigheden hebben, waardoor sociale vaardigheden niet of nauwelijks zijn aangeleerd (Dijk et al., 2018). Gebrekkige sociale vaardigheden kunnen bijdragen aan een verhoogd recidiverisico (Lavrijsen et al., 2019). Daarom worden vanuit de OVK therapieën en trainingen als behandeling gegeven om sociale vaardigheden te vergroten en nieuw gedrag aan te leren. In de begeleiding van tbs-gestelden heeft de sociotherapeut een belangrijke rol in dit proces, door sociale vaardigheden aan te leren, toe te passen in sociale oefensituaties en in het creëren van zelfinzicht.

Diverse vormen van therapieën en training binnen sociale vaardigheden zijn noodzakelijk omdat de tbs-gestelde op latere leeftijd alsnog sociale vaardigheden aan moet leren. Binnen de OVK is deze gericht op interactie tussen therapeut en tbs-gestelden. Daarnaast komt uit internationale literatuur naar voren dat human-animal interacties, interactie tussen mens en dier, mensen ook kan helpen om inzicht in zichzelf te krijgen (Duindam et al., 2020). Een veelbelovende training vanuit human-animal interacties lijkt de Dutch Cell Dogs (DCD) training waarbij een asielhond acht weken onder begeleiding wordt getraind door een tbs-gestelde. Van beide is hun vrijheid ontnomen wat herkenning geeft bij elkaar. Uit onderzoek bij penitentiaire- en justitiële jeugdinstellingen in Nederland is gebleken dat de DCD-training ook positieve effecten gaf op het aanleren van sociale vaardigheden. Om inzichtelijk te krijgen wat de toegevoegde waarde van de DCD-training is voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden, is het van belang om dit te onderzoeken en hierop aanbevelingen te geven.

Omdat het aannemelijk is dat de DCD-training mogelijk ook een toegevoegde waarde heeft voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden, is binnen dit onderzoek de hoofdvraag dan ook: *Welke toegevoegde waarde heeft de training Dutch Cell Dogs als interventie binnen de behandeling voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden van de Oostvaarderskliniek?*

De hoofdvraag is in deelvragen opgedeeld, om op methodische wijze de centrale vraag te kunnen beantwoorden. De deelvragen zijn als volgt opgedeeld:

1. *Hoe worden op dit moment sociale vaardigheden aangeleerd aan tbs-gestelden binnen de behandeling in de Oostvaarderskliniek?*
2. *Waar bestaat de Dutch Cell Dogs training uit als interventie in de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden binnen de Oostvaarderskliniek?*

3. *Wat is de toegevoegde waarde van de interventie Dutch Cell Dogs training voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden die aan de training hebben deelgenomen binnen de Oostvaarderskliniek?*
4. *Welke aanbevelingen kunnen gegeven worden op het gebied van de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden door de ingezette interventie Dutch Cell Dogs training binnen de Oostvaarderskliniek?*

Deze vraagstelling is op diverse gebieden relevant. Zo is de DCD-training mogelijk een alternatieve interventie welke bijdraagt aan het aanleren van nieuwe vaardigheden, verminderen van recidive en maatschappelijk verantwoord en veilig te resocialiseren. Ook in het sociale domein is het onderzoeken en leren kennen van alternatieve interventies nuttig voor het bieden van diversiteit in het behandel aanbod. Daarnaast kan mogelijk, middels dit onderzoek, de DCD-training onderbouwd ingezet worden in de behandeling van tbs-gestelden binnen de OVK of andere tbs-klinieken in Nederland.

2. Context

In FPC de OVK verblijven tbs-gestelden. Tbs-gestelden hebben van de rechter een tbs-maatregel met dwangverpleging opgelegd gekregen. Deze tbs-maatregel valt onder de beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden en schept randvoorwaarden voor de behandeling, veiligheid en rechten van tbs-gestelden, waarbij zowel het belang van de patiënt als de veiligheid van de samenleving in acht wordt genomen (Bunthof & Visscher, 2017). Deze wet valt onder het bredere systeem van de wet forensische zorg, die zich richt op het waarborgen van kwaliteit en continuïteit van de forensische zorg met een samenwerking tussen strafrecht en zorg (Bunthof & Visscher, 2017).

De algemene missie van de OVK is het beveiligen van de samenleving van patiënten met aantoonbaar risicovol gedrag. Voor een verantwoorde en delict vrije resocialisatie is het balanceren tussen behandelen en beveiligen nodig, met nadruk op het zo kort als mogelijk en zo lang als nodig behandelen. De OVK richt zich voor zowel medewerkers als tbs-gestelden op een veilig en stimulerend leefklimaat gericht op groei, ondersteuning, sfeer en autonomie.

De behandelvisie van de OVK neemt als leidraad drie modellen: het biopsychosociale model, het Risk – Need – Responsivity (RNR) model en het Good Lives Model (GLM).

Het biopsychosociale model onderscheidt biologische, psychologische en sociale factoren bij de ontwikkeling van delict gedrag (Groen & Drost, 2003). De wisselwerking tussen deze factoren is van invloed op de wijze waarop het gedrag zich heeft gevormd.

De intensiviteit van de behandeling wordt gemeten doormiddel van het RNR-model (Bonta et al., 2007). Door het gebruik van dit model, worden aanbevelingen ontwikkeld over hoe de tbs-gestelde, op basis van het risico, behandeld dient te worden. Er wordt gekeken naar wie behandeld wordt (Risk), wat behandeld moet worden (Need) en hoe de tbs-gestelde behandeld kan worden (Responsivity).

Het GLM wordt gebruikt als aanvulling op het RNR-model (Ward, 2010). Het GLM gaat uit van wat iemand kan en wil (Menger & Krechtig, 2016). Volgens Ward en Maruna (2007) is het een aanpak die uitgaat van positieve factoren, wat maakt dat er meer ruimte is voor het ontwikkelen van een nieuwe identiteit. Volgens de ontwikkelaars van het GLM motiveert een positieve aanpak delinquenten meer om een beter leven te ontwikkelen, dan de nadruk leggen op het verminderen van risico's (Ward & Maruna, 2007).

De behandelinterventies die ingezet worden, zijn waar mogelijk gebaseerd op 'best-practice evidence' en worden vormgegeven door het therapeutisch leef- en behandelmilieu, zoals de leefafdelingen en het dag- en behandelprogramma. De OVK heeft zes leefafdelingen. Op twee reguliere leefafdelingen worden tbs-gestelden met persoonlijkheidsproblematiek behandeld en op twee structuurafdelingen tbs-gestelden met een psychotische kwetsbaarheid en/of autismespectrumstoornis. Daarnaast heeft de OVK een forensisch high intensive care en een forensische verslavingskliniek.

3. Het theoretisch kader

In dit hoofdstuk zal deelvraag 1 *'Hoe worden op dit moment sociale vaardigheden aangeleerd aan tbs-gestelden binnen de behandeling in de Oostvaarderskliniek'* en deelvraag 2 *'Waar bestaat de Dutch Cell Dogs training uit als interventie in de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden binnen de Oostvaarderskliniek'* beschreven worden en vormen samen het theoretisch kader.

3.1 Sociale vaardigheden in de forensische sector

De ontwikkeling van sociale vaardigheden start al in de eerste levensfasen van een kind en vormt een basis om in de maatschappij te kunnen functioneren (Broere, 2018). Deze ontwikkeling is onderdeel van de sociale ontwikkeling wat een fundamentele basis is voor het ontwikkelen van een persoonlijkheid (Prinsen, 2009). Om sociale vaardigheden te definiëren, zijn de definities van Wiersma, Van Schaik en Van Oppen (2015) en van Tigelaar (2010) samengevoegd. Dit resulteert in de volgende definitie, die als uitgangspunt zal worden gehanteerd: "Sociale vaardigheden zijn vaardigheden die nodig zijn in contacten met anderen. Hier wordt onder verstaan: luisteren, eigen gevoelens (of die van de ander) kunnen herkennen en rekening mee houden, een gesprek kunnen voeren, de ander iets vragen (bijvoorbeeld hulp), het geven of ontvangen van positieve of negatieve feedback en je mening geven. Assertiviteit is een belangrijk onderdeel van sociale vaardigheden. Het gaat hierbij om vaardigheden die te maken hebben met het opkomen voor jezelf, iets weigeren en aan kunnen geven dat je last hebt van een ander, zonder daarbij de ander onnodig te kwetsen". Een ontwikkeling kenmerkt zich door groei en inzicht wat tot een hoger functioneringsniveau leidt (Kolb, 1984). Daarbij heeft inzicht betrekking op het begrijpen en toepassen van kennis. Ontwikkeling en inzicht zijn beiden nodig voor een effectief leerproces.

Sociale vaardigheden worden ontwikkeld in de prefrontale cortex. Deze ontwikkeling gaat door tot het 25^e levensjaar (Broere, 2018). Opvoeders/ouders bieden een belangrijke basis voor een sociale ontwikkeling, ook in het aanleren van sociale vaardigheden (Prinsen, 2009). Problemen in sociale vaardigheden, oftewel incompetenties, ontstaan vaak doordat ouders zelf moeite hebben met sociale vaardigheden en daardoor niet de juiste non-verbale en verbale vaardigheden kunnen aanleren (Prinsen, 2009). Bovendien kunnen sociale incompetenties gepaard gaan met een gebrekkige morele ontwikkeling en een tekort aan zelfbeheersing (Menger & Krechtig, 2016; Heemskerk, 2011).

Volgens (Broere, 2018) zijn sociale incompetenties een belangrijke voorspeller voor problemen in de verdere toekomst. Daarnaast kan een tekort aan sociale vaardigheden een delict veroorzaken of bijdragen aan een verhoogd recidiverisico (Lavrijsen et al., 2019). Omdat de tbs-gestelde vaak ouder is dan 25 jaar, zijn de hersenen, en met de name de prefrontale cortex, uitontwikkeld. Daardoor is het afleren van incompetenties en het aanleren van juiste sociale vaardigheden bij tbs-gestelden complexer. Dit vereist erkende effectieve interventies om resocialisatie mogelijk te maken.

Meerdere erkende en effectieve sociale vaardigheidstrainingen kunnen ingezet worden. Eén van de trainingen die vaak ingezet wordt is de 'sociale vaardigheidstraining op maat', met eventuele vervolgtraining 'agressieregulatie op maat'. Deze trainingen zijn voor volwassenen met een gemiddeld IQ en bestaan uit algemene sociale vaardigheden, het aanleren van assertiviteit en het hanteren van conflicten. Daarnaast richten de trainingen zich op impulscontrole, emotieregulatie en het ontwikkelen

van een probleemoplossend vermogen (Hoogsteder, 2017; Hoogsteder, 2023). De trainingen hebben een cognitieve gedragsmatige basis en daarbij drama therapeutische technieken.

Andere trainingen zoals 'weet wat je kan' en 'grip op je agressie', zijn gericht op volwassenen met een licht verstandelijke beperking. De trainingen richten zich op het bieden van psycho-educatie over de beperking en bijkomende problemen in sociale vaardigheden (Mulder, 2020; Trajectum, 2019). De trainingen hebben een grondslag van psychotherapie en cognitieve gedragstherapie, waarbij aandacht is voor herhaling, structuur en visualisatie.

3.2 Human-animal interacties

Zoals al eerder benoemd is het van groot belang om erkende effectieve interventies in te zetten om de ontwikkeling in sociale vaardigheden te vergroten en recidive te verminderen. Naast reguliere behandeling biedt de forensische psychiatrie ook alternatieve interventies aan met behulp van dieren, zogenoemde human-animal interventies. Deze interventies zijn populair in Amerikaanse penitentiaire inrichtingen en de werking is daar veelvuldig onderzocht. Fournier, Geller en Fortney (2007) stellen dat de betrokkenheid van dieren kan helpen bij herstel en resocialisatie. Ook stellen zij dat human-animal interventies net zo effectief zijn als andere interventies in de forensische psychiatrie.

Een afgeleide van de Amerikaanse human-animal interventies is de Nederlandse DCD-training, waarbij gedetineerden of tbs-gestelden acht weken een asielhond trainen om hen klaar te maken voor adoptie (Dutch Cell Dogs, 2024). Sinds 2009 wordt de DCD-training uitgevoerd in verschillende forensische instellingen, zoals penitentiaire inrichtingen, tbs-klinieken of justitiële jeugdinstituten.

DCD (2024) stelt dat hun algemene doel is om een win-winsituatie te creëren voor twee groepen die buiten de maatschappij zijn geplaatst, namelijk asielhonden en de forensische populatie. De veronderstelling is dat door het helpen van een asielhond indirect het welzijn en gedrag van de mens zal verbeteren en zij vaardigheden werven of ontwikkelen, die essentieel zijn voor de geestelijke gezondheid en het sociaal gedrag (Duindam et al., 2020).

Uit onderzoek blijkt dat human-animal interacties in penitentiaire inrichtingen zowel psychosociale als fysiologische voordelen heeft, zoals het verminderen van stress en het bieden van sociale steun (Duindam et al., 2020). Human-animal interacties verlagen het angst- en stressniveau waardoor deelnemers minder impulsief gedrag vertonen en zelfcontrole ervaren (Duindam et al., 2021). Daarnaast wordt zelfbewustzijn en regulatievaardigheden bevorderd, doordat een hond directe gedragsmatige feedback geeft door het "spiegelen" van emoties en gedrag van mensen (Kruger et al., 2004; Duindam et al., 2020). De directe feedback kan motiveren tot zelfreflectie waardoor nieuwe vaardigheden aangeleerd kunnen worden (Duindam et al., 2020). Ook leren deelnemers verantwoordelijkheid nemen en zorgzaam zijn doordat zij verantwoordelijk zijn voor het trainen van hun toegewezen hond (Duindam et al., 2020). Aansluitend op het nemen van verantwoordelijkheid moeten deelnemers, als vereiste voor hun deelname, zich weerhouden van gedrag gerelateerde overtredingen wat getuigt van zelfbeheersing (Cooke & Ferrington, 2016). Cooke & Ferrington stelden in hun onderzoek (jaartal) vast dat 37% van de deelnemers een toename in de mate van geduld ervoerde en 80% een toename in gevoel van eigenwaarde, motivatie en het vermogen om doelen te stellen en te behalen.

Aantoonbaar is dat human-animal interventies een positieve invloed hebben op verlagen van recidive en institutioneel gedrag (Furst & Houser, 2021). De aanwezigheid van een dier kan gevoelens van veiligheid oproepen, waardoor nieuw gedrag en vaardigheden verkend kunnen worden (Collica-Cox &

Day, 2021). Doordat dieren emotionele veiligheid bieden, kan dit een veilige basis zijn voor deelnemers om zich tot een ander te verhouden of te communiceren (Collica-Cox & Day, 2021). Daarnaast zijn deelnemers vaak afgewezen in hun leven, maar honden doen dit niet. Mede door deze veilige basis blijkt dat human-animal interacties sociale interacties kan verhogen en het aanleren sociale vaardigheden kunnen worden bevorderd (Collica-Cox,2021). Uit conclusies van eerder onderzoek blijkt dat human-animal interacties een toename in eigenwaarde, sociale vaardigheden, empathie en zelfbewustzijn laten zien (Collica-Cox & Day, 2021). Zo kunnen human-animal interacties een kanaal zijn om ook beter te kunnen leren communiceren (Cooke & Ferrington, 2016).

4. Methodologie

Uit onderzoek blijkt dat human-animal interacties veelvuldig zijn onderzocht in het gevangeniswezen maar nog niet eerder binnen de forensische zorg. Daarom is het van belang om te onderzoeken of deze onderzoeksresultaten ook gelden, voor de forensische doelgroep, voor met name tbs-gestelden. Om te kunnen spreken van effectiviteit, is het noodzakelijk om beïnvloedende omgevingsfactoren uit te sluiten. Daarom is de hoofdvraag dan ook: *Welke toegevoegde waarde heeft de training Dutch Cell Dogs als interventie binnen de behandeling voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden van de Oostvaarderskliniek?*

Het onderzoek betreft een beschrijvend en voorschrijvend praktijkonderzoek, gericht op het beschrijven van de toegevoegde waarde van de interventie en op basis daarvan voorschrijvend aanbevelingen geven. Het onderzoek betreft een steekproef van de populatie tbs-gestelden binnen de OVK te Almere en is uitgevoerd bij alle deelnemende tbs-gestelden die meededen aan de DCD-training, hierna te noemen respondenten. Het onderzoek is uitgevoerd in de periode van juni 2023 tot september 2024, waarin vier DCD-trainingen zijn georganiseerd en 22 respondenten hebben deelgenomen, waarvan vier drop-outs.

Respondenten en voorwaarden

De respondenten konden zich vrijwillig aanmelden voor zowel de DCD-training als deelname aan het onderzoek, middels een inschrijffijst, welke werd verspreid over de verschillende afdelingen. Ondanks de vrijwillige deelname, moeten de respondenten aan de volgende inclusiecriteria voldoen: de respondent heeft de maatregel gemaximeerde tbs of tbs met dwangverpleging en verblijft minimaal zes weken (voorafgaand aan de training) in de OVK, abstinentie van middelengebruik en vrij van beperkende maatregelen (opgelegd na regel overtredend gedrag), welke deelname aan de DCD-training kan verhinderen. Daarnaast wordt stabiliteit en een actieve houding verwacht gedurende de training, welke mede wordt ingeschat door het behandelteam van de tbs-gestelde.

Er is gekozen voor verschillende observanten op basis van de aanbeveling van Offermans, Duindam, Asscher, Stams en Creemers (2020), die in hun onderzoek stellen, dat door een kleine respondentenpopulatie mogelijk sociaal wenselijke antwoorden gegeven werden, welke beïnvloed kunnen zijn door een psychiatrische stoornis. Daardoor is in dit huidige onderzoek het geven van sociaal wenselijke antwoorden ondervangen door middel van verschillende observanten, om observaties te vergelijken met de antwoorden van respondenten. De mentor is nauw betrokken bij de tbs-gestelde en is gespecialiseerd in verschillende psychiatrische stoornissen in de forensische zorg. De coördinator is hier ook in gespecialiseerd en kan, door de nauwe samenwerking met de organisatie DCD, verbinding leggen tussen verschillende perspectieven en doelen tussen de forensische populatie en de organisatie DCD. De DCD-trainers zijn gespecialiseerd in de hond en observeren de tbs-gestelde gedurende de training. Zij hebben de meeste interactie met de tbs-gestelde. Een overzicht van kenmerken van respondenten en observanten is zichtbaar in tabel 1.

Tabel 1: Kenmerken respondenten en observanten in procenten en getallen

Kenmerken respondenten	Verschillende typen	%	N
Geslacht	Man	61,1%	11
	Vrouw	38,8%	7

Leeftijd	18 t/m 28	27,7%	5
	28 t/m 38	27,7%	5
	38 t/m 48	22,2%	4
	48 t/m 58	16,6%	3
	58 +	5,5%	1
Type delict	(Poging tot) doodslag	27,7%	5
	Gewelddadig gedrag	44,4%	8
	Brandstichting	22,2%	4
	Seksueel misdrijf	22,2%	4
	Diefstal of fraude	22,2%	4
	Anders	11,1%	2
Type stoornis	Antisociale persoonlijkheidsstoornis	28,8%	7
	Narcistische persoonlijkheidsstoornis	11,1%	2
	Borderline persoonlijkheidsstoornis	33,3%	6
	Andere persoonlijkheidsstoornis	11,1%	2
	Autismespectrumstoornis	44,4%	8
	ADHD	11,1%	2
	Schizofrene stoornis	22,2%	4
	Andere psychotische stoornis	11,1%	2
	Anders	44,4%	8

Kenmerken observanten	Verschillende typen	%	N
Mentoren	Man	44,4%	8
	Vrouw	55,5%	10
DCD-trainers	Man	0%	0
	Vrouw	100%	4
Coördinatoren	Man	0%	0
	Vrouw	100%	2

Beschrijving onderzoek

Er is gekozen voor een mixed methods benadering voor het verzamelen van data. De kwantitatieve data wordt verzameld middels een gestructureerde, op literatuur gebaseerde vragenlijst, in de vorm van een begin- en eindmeting van 10 items, waarbij antwoorden gegeven worden aan de hand van 5 punt likert schaal (zie bijlage 1). De hoofdcategorieën zijn verdeeld in kenmerken uit theorie en gekoppeld aan de vragen uit de vragenlijst (zie tabel 2). De vragenlijst wordt ingevuld tijdens de eerste en laatste les van de DCD-training door de tbs-gestelde, mentor van de tbs-gestelde, DCD-trainer en de coördinatoren van de training. Hierdoor worden ontwikkelingen geobserveerd en vastgelegd, waarbij de mentor, DCD-trainer en coördinator een directe, onverhulde en niet-participerende observatie uitvoeren.

De kwalitatieve data wordt verzameld doormiddel van diepte-interviews en werkboeken. Het diepte-interview wordt afgenomen bij de tbs-gestelden en diens mentor, waarbij zowel de vragenlijst als het (geobserveerde) leerproces verdiepend wordt bevraagd en de beleving centraal staat. Het diepte-interview wordt halfgestructureerd afgenomen, waarbij de gescoorde vragenlijsten en het leerproces wordt bevraagd aan de hand van een topiclijst (zie bijlage 2). Dezelfde kenmerken als bij de vragenlijst

zijn gebruikt voor de topiclijst en is op dezelfde theorie gebaseerd. Alle diepte-interviews zijn getranscribeerd. Het werkboek wordt na elke trainingsles door de tbs-gestelde bijgehouden, gedurende acht weken, waarbij het leerproces en beleving van de tbs-gestelde inzichtelijk wordt en de toegevoegde waarde kan worden geanalyseerd. Het werkboek is ontwikkeld door Bekkers (2021) in samenspraak met DCD en de Woenselse Poort, een forensische geestelijke gezondheidszorg waar de DCD-training ook plaatsvindt. In het werkboek worden zowel open als gesloten vragen gesteld. Zowel de transcripties als werkboek kunnen worden opgevraagd bij de onderzoeker.

Tabel 2: Relatie tussen theorie en vragen uit vragenlijst

Hoofdcategorie	Kenmerk (subcategorieën)	Vraag vragenlijst
Sociale vaardigheden	Luisteren	Vraag 1 & 8
	Een gesprek kunnen voeren en/of interactie met anderen/hond	Vraag 7
	Mening geven	Vraag 6
	Assertiviteit (opkomen voor jezelf, iets weigeren of aangeven dat hij/zij last heeft van de ander)	Vraag 4 & 5
	Eigen gevoelens (of die van de ander) kunnen herkennen en rekening mee houden (de ander iets vragen, gevoel in omgang met dieren).	Vraag 3 & 10
	Het geven of ontvangen van positieve of negatieve feedback	Vraag 2
Leerproces	Ontwikkeling	-
	Inzicht	-
Overig	Eigenwaarde	-
	Afscheid	-
	Stabiliteit	-

Uitvoering interventie DCD-training

Een afgeleide van de Amerikaanse human-animal interventies is de Nederlandse training DCD, waarbij gedetineerde of tbs-gestelden acht weken een asielhond trainen om deze klaar te maken voor adoptie (Dutch Cell Dogs, 2024). De trainingsgroep bestaat uit zes duo's van tbs-gestelden en asielhond, welke gedurende de gehele training aan elkaar gekoppeld blijven. Tijdens de intake, voorafgaand aan de training, wordt het gedrag van de tbs-gestelde geobserveerd en krijgen zij uitleg over de training en het onderzoek. Wanneer zij mee willen doen wordt hun gevraagd om de deelname te ondertekenen en krijgen zij het werkboek uitgereikt. Op basis van het observeren matchen de DCD-trainers tbs-gestelden met een asielhond, indien mogelijk beiden met hetzelfde gedrag of leerdoel.

Validiteit en betrouwbaarheid

Zowel de vragenlijst als de topiclijst is geoperationaliseerd aan de hand van literatuur. De vragenlijst is gebaseerd op de eerder genoemde definieerde sociale vaardigheden. Zowel de vragenlijst als de topiclijst zijn ontwikkeld middels de standaardisering beschreven door Verhoeven (2011), met aandacht voor bruikbaarheid, formulering, volgorde en objectiviteit, afgestemd op de taal van de doelgroep.

Voorafgaand aan het afnemen van de vragenlijst en diepte-interview, is een proef afgenomen en beoordeeld door een mede-onderzoeker om de bruikbaarheid en betrouwbaarheid te vergroten. Door zowel kwantitatieve als kwalitatieve dataverzameling wordt triangulatie verkregen en kan de onderzoeksvraag middels verschillende kanten worden belicht (Verhoeven, 2011). De validiteit is vergroot, doordat het onderzoeksopzet en de meetinstrumenten zijn getoetst door de interne ethische toetsingscommissie, waarna de opzet is geoptimaliseerd. Alle gegevens zullen worden geanonimiseerd en respondenten hebben toestemming verleend middels een informed consent (zie bijlage 3).

Dataverzameling

Voor deelvraag 1 *'Hoe worden op dit moment sociale vaardigheden aangeleerd aan tbs-gestelden binnen de behandeling in de Oostvaarderskliniek?'* en deelvraag 2 *'Waar bestaat de Dutch Cell Dogs training uit als interventie in de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden binnen de Oostvaarderskliniek?'* is literatuuronderzoek gedaan, welke is beschreven in het theoretisch kader (hoofdstuk drie). Het theoretisch kader zal vergeleken worden met de resultaten uit dit onderzoek.

Bij deelvraag 3 *'Wat is de toegevoegde waarde van de interventie Dutch Cell Dogs training voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden die aan de training hebben deelgenomen binnen de Oostvaarderskliniek?'* vindt de dataverzameling plaats. Tijdens de eerste trainingsles worden de observanten (mentor, DCD-trainer en coördinator) uitgenodigd en zij vullen de beginmeting na de les in, evenals de tbs-gestelde zelf. Vervolgens start de DCD-training en nemen tbs-gestelden, gedurende acht weken, twee keer per week, deel aan de training. Door de DCD-trainer krijgen tbs-gestelden hun gekoppelde hond toegewezen, die zij gaan trainen op instructie van de DCD-trainer. Tijdens de training wordt de tbs-gestelde met zijn hond geobserveerd door de DCD-trainer en coördinator. Daarnaast vult de tbs-gestelde gedurende de DCD-training het werkboek in. Bij de laatste trainingsles worden de mentoren opnieuw uitgenodigd, waarna zij en de observanten de eindmeting invullen, evenals de tbs-gestelde zelf. In de twee weken na de laatste trainingsles worden de diepte-interviews gepland met tbs-gestelden en mentoren.

Op basis van de resultaten (zie hoofdstuk zes) zal deelvraag 4 beantwoord worden, namelijk *'Welke aanbevelingen kunnen gegeven worden op het gebied van de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden door de ingezette interventie Dutch Cell Dogs training binnen de Oostvaarderskliniek?'*

5. Resultaten

Om antwoord te geven op deelvraag 3, zullen de resultaten van de kwantitatieve en kwalitatieve data getoetst worden met de resultaten van deelvraag 1 en 2 (zie hoofdstuk drie). Deelvraag 3 luidde: *‘Wat is de toegevoegde waarde van de interventie Dutch Cell Dogs training voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden die aan de training hebben deelgenomen binnen de Oostvaarderskliniek?’*

Vraag negen uit de vragenlijst (zie bijlage 1) bleek niet relevant voor het meten van sociale vaardigheden en is niet gebruikt. Daarnaast is het van belang om de resultaten te lezen met enige voorzichtigheid omdat de steekproef geen juiste afspiegeling is van man-vrouw verhouding van tbs-gestelden in de OVK. Zo is 7,3% van alle tbs-gestelden vrouw en betreft de vrouwelijke respondenten in het huidige onderzoek 38,8%.

Bij het scoren van de begin- en eindmeting is het van belang om te kijken naar de mogelijke beïnvloeding van de psychiatrische stoornis van de tbs-gestelde op het geven van antwoorden (zie tabel 2, hoofdstuk 4), omdat het inzicht in eigen kunnen daardoor bepaald kan worden. Om toch een realistisch beeld te krijgen van hun leerproces zijn hun antwoorden vergeleken met de antwoorden van observanten (zie bijlage 4).

Zo is opvallend dat 22,2% van tbs-gestelden met een persoonlijkheidsstoornis, zoals antisociale-, narcistische- of borderlinepersoonlijkheidsstoornis een structureel hogere score had dan de observanten. Bij de overige tbs-gestelden met een persoonlijkheidsstoornis (50,0%) kwamen de resultaten globaal overeen met de observanten. Ook is opvallend dat 33,3% van tbs-gestelden met een ontwikkelingsstoornis, zoals ADHD of ASS, zelf lager scoorde dan de observanten. Bij 16,6% van de tbs-gestelden met een ontwikkelingsstoornis kwamen de resultaten globaal overeen met de observanten. Bij 5,5% van tbs-gestelden met een ontwikkelingsstoornis had zichzelf hoger gescoord dan de observanten. Daarnaast is opvallend dat 22,2% van tbs-gestelden met een psychotische stoornis, zoals schizofrenie, zelf lager scoorde dan de observanten. Bij 5,5% van tbs-gestelden met een psychotische stoornis kwamen de resultaten globaal overeen met de observanten. Bij 5,5% van de tbs-gestelden met een psychotische stoornis had zelf hoger gescoord dan de observanten.

5.1 Resultaten sociale vaardigheden

Luisteren

Luisteren is een vaardigheid waarbij iemand probeert te begrijpen wat de ander zegt.

Uit de beginmeting kwam naar voren dat de tbs-gestelde meestal (38,8%) of helemaal (50,0%) (zie bijlage 5) de instructies van DCD-trainers kon opvolgen. De score op ‘meestal waar’ is van 38,8% naar 33,3% en de score op ‘helemaal waar’ is toegenomen van 50,0% naar 66,6%. Een verklaring hiervan werd tijdens het diepte-interview bevraagd (zie bijlage 6). Een tbs-gestelde benoemde “Zo goed mogelijk luisteren naar de trainers om het beste uit die hond te halen”. Tbs-gestelden zeiden in het werkboek (zie bijlage 7): “De trainers geven meestal wel wat informatie, wat meestal wel nodig is” en “Ik vind het best wel wennen om aangestuurd te worden omdat ik het vroeger moeilijk vond om te accepteren om aangestuurd te worden”. Ook de scores van de observanten zijn gestegen ten opzichte van de beginmeting. Zo scoorde de mentor bij de beginmeting met 33,3% op helemaal waar en bij de eindmeting scoorde 55,5% helemaal waar. In het diepte-interview na de training gaf een mentor (zie bijlage 8) als reden aan: “Het verschil met de eerste en de laatste training was best wel groot. Bij de

eerste kreeg hij feedback en zag ik praktisch rollende ogen en bij de laatste zag je hem toch luisteren, hij vond het niet leuk, maar deed het wel". Een andere mentor gaf aan: "Hij wil op zo'n moment iets leren, dus luistert en volgt hij". De score van de DCD-trainer is toegenomen met 22,2% op meestal waar. Ook de coördinator zag dat de instructies beter opgevolgd konden worden, waarbij de score is verdubbeld van 33,3% naar 66,6% op helemaal waar.

De vraag 'ik heb een actieve houding' is een voorwaarde die wordt geschetst bij de start van de training en doormiddel van de vragenlijst wordt inzichtelijk of tbs-gestelden zich hieraan kunnen houden. Zo is de score van tbs-gestelde bij helemaal waar verdubbeld van 33,3% naar 66,6%. Zij zeiden in het diepte-interview: "De betere band met de hond, daagt mij uit om bezig te blijven" en "Ik kreeg elke keer de feedback dat ik te snel wou, en dat was dan in mijn enthousiasme". In het werkboek gaven zij aan: "Ik heb tussendoor wel eens een slechte dag gehad. Ik zeg dan al mijn verplichtingen af en ga alleen naar de training van DCD" en "Ik pak mijn rust zodat ik naar DCD kan gaan, zodat ik mij weer goed voel". Ook mentoren scoorden 22,2% hoger dan bij de beginmeting. Zo zei een mentor: "Hij was wat lastiger te motiveren, maar als hij er was, was hij er ook echt". De DCD-trainer scoorde 22,2% hoger bij de eindmeting en de coördinator 33,3%.

Het geven of ontvangen van positieve of negatieve feedback

Het geven van feedback is iets zeggen wat je van het gedrag of de houding van de ander vindt. Bij het ontvangen van feedback reageer je op wat de ander over jouw gedrag of houding zegt.

Op de vraag 'ik kan feedback aanhoren en toepassen', scoorden tbs-gestelden bij de beginmeting op 33,3% en bij de eindmeting 55,5%. Zo verklaarde een tbs-gestelde in het diepte-interview: "Ik raakte soms geïrriteerd door de kritiek, maar dat komt doordat ik door de training dichterbij mijn gevoel ben gekomen". Een andere tbs-gestelde gaf aan: "Ik deed eerst nog wel eens complimenten aanhoren maar niet aannemen en ik merkte aan het eind van de training dat ik allebei beter kon". In het werkboek gaven zij aan: "Ik geef feedback aan de andere deelnemers op een vriendelijke manier". Ook de score van mentoren is gestegen met 27,8%. Een mentor zei: "Hij zag dat de hond zich anders ging gedragen en zag daardoor dat het gegronde feedback was". Een andere mentor benoemde: "Hij kon zich goed beheersen. Als hij het niet eens was met de feedback kon hij denken; ik tel tot drie en dan ga ik het los laten". Ook de metingen van de DCD-trainers zijn toegenomen met 11,1% op de score meestal waar en 5,6% op helemaal waar. De score van de coördinator is gestegen met 44,5%.

Eigen gevoelens (of die van de ander) kunnen herkennen en rekening mee houden of de ander iets vragen (bijvoorbeeld hulp)

Eigen gevoelens (of die van de ander) herkennen houdt in dat je bewust bent van je eigen emoties en deze begrijpt of in je handelen rekening mee houdt door bijvoorbeeld het stellen van een hulpvraag.

De scores van tbs-gestelden op de vraag 'ik kan een hulpvraag stellen aan de DCD-trainers en sociotherapie' zijn met 44,4% toegenomen van helemaal waar naar meestal waar bij de eindmeting. Zo zei een tbs-gestelde bij het diepte-interview: "Ik durfde het af en toe niet te vragen, want dan schaamde ik mij omdat ik het dan niet wist. Meestal kwamen ze dan wel naar mij toe en kwamen ze mij helpen". Een ander gaf aan: "De hond geeft een noodzaak om dingen wel te vragen want anders ging het mis" en "aan het begin was het erg confronterend voor mij. Je ziet waar de hond moeite mee heeft en je herkent het". In het werkboek gaven zij aan: "Als ik er niet uit kom, vraag ik hulp aan de trainers". Desondanks zagen observanten wel een verbetering waaruit de volgende scores blijken. De mentor had

bij de beginmeting de hoogste score op soms waar, soms niet waar met 33,3%. Bij de eindmeting is dit toegenomen op doordat zij 38,8% scoorden op meestal en helemaal waar. Mentoren zeiden: "Hij heeft ervaren dat hij hulp krijgt als dat nodig is, ook als hij er niet om vraagt, dat hij gezien wordt. Dat heeft hem geholpen om wel vragen te stellen" en "De hond is een brug geweest in het stellen van een hulpvraag, omdat hij niet een vraag hoefde te stellen die voor hem zelf was". Ook de DCD-trainers en coördinator zagen verbetering. Waarbij de trainers in eerste instantie 22,2% op helemaal waar hebben gescoord, scoorden zij bij de eindmeting het dubbele, namelijk 44,4%. Waar de coördinator bij de beginmeting 11,1% helemaal waar heeft gescoord, is dit bij de eindmeting 61,1%.

Daarnaast hebben tbs-gestelden de vraag 'ik ben gelukkig tijdens de training' in eerste instantie gescoord op 16,6% meestal waar en 55,5% helemaal waar. Bij de eindmeting scoorde 33,3% op meestal waar en 66,6% op helemaal waar. Zo gaf een tbs-gestelde in het diepte-interview aan: "Ze (de hond) was elke keer blij als ze me zag en dat deed mij ook wel wat. Dan smelt ik gewoon en ben ik zo blij dat ze er weer is" en "Ik wist niet eens dat het kon, dat ik mij zo gelukkig kon voelen. Ik heb nog veel meer vreugde en blijdschap ervaren dan dat ik voor de training had kunnen denken". In het werkboek gaven zij aan: "Ik heb mijn hart sinds tijden weer kunnen openen" en "Eigenlijk zijn de lessen telkens weer geluksmomenten voor mij en hopelijk ook voor haar, waarin we samen even alle ellende van het heden en de pijn uit het verleden vergeten". Ook de score van de mentor is gestegen met 38,8% op het item helemaal waar. Mentoren zeiden: "Ze gaat stralen als ze het over het hondje praat. Ze glundert en lacht. Dan moet het wel heel leuk zijn", "Ik zie een lachende patiënt voorbij komen met een hond aan de riem" en "Hij voelt zich een normaler mens wanneer hij bij de training loopt dan binnen de kliniek, alsof je even niet in de kliniek bent". Ook DCD trainers scoorden in eerste instantie 72,2%, welke is gestegen naar 94,4%. Ook de coördinator scoorde in eerste instantie op 66,6%, welke is gestegen naar 83,3%.

Een gesprek kunnen voeren

Een gesprek kunnen voeren definieert zich als een mondelingen communicatie tussen tenminste twee personen.

De vraag 'ik maak op eigen initiatief contact met anderen bij de training' scoorden tbs-gestelden bij de beginmeting 27,7% op meestal waar en bij de eindmeting op 55,5%. Desondanks is het aantal gedaald bij de score 'helemaal waar' met 5,6%. Zo zeiden tbs-gestelden in het diepte-interview: "Ik vind andere mensen ingewikkeld, nja ik vind sociaal zijn ingewikkeld. Maar ik denk dat het best redelijk gaat. Ik ben op tijd en dan heb ik een praatje en achteraf heb ik een praatje en ik denk dat ik mij dan prima kan verwoorden, maar als ik mochten kiezen dan maak ik liever geen contact" en "Het begon eigenlijk weer bij die hond waardoor ik contact moest maken met de mensen om een bepaalde uitleg te geven om haar (de hond) grenzen te bewaken". In het werkboek gaven zij aan: "Ik heb meer contact gemaakt met anderen". De score van mentoren zijn toegenomen. Waar zij in eerste instantie 33,3% op helemaal waar hebben gescoord, scoorden zij bij de eindmeting 44,4% op helemaal waar. Zij zeiden hierover; "Hij maakt via de hond contact met mensen" en "Nu is zijn coping terugtrekken en uit het contact gaan, maar nu hij wel naar de training moest gaan en contact moest aangaan met de trainers, wist hij dit ook mee naar de afdeling te nemen. Nu denkt hij: nu trek ik mij wel altijd terug, maar misschien moet ik het ook wel aangaan en kijken wat het met mij doet". Ook trainers en coördinatoren zagen verbetering. De score van de DCD-trainer is gestegen met 22,2% en de score van de coördinator is gestegen met 27,8%. Als aanvullende vraag hebben mentoren de vragen 'de patiënt deelt zijn ervaring met de sociotherapie en/of medepatiënten' en 'de patiënt benoemd tegen de sociotherapie wat hij/zij heeft geleerd van de training' gescoord. Zo scoorden mentoren 16,6% hoger op helemaal waar bij de vraag 'de patiënt deelt

zijn ervaring met de sociotherapie en/of medepatiënten' en 22,2% hoger op helemaal waar bij de vraag 'de patiënt benoemd tegen de sociotherapie wat hij/zij heeft geleerd van de training'. Mentoren zeiden: "Als ze terug kwam van een training deelde ze direct enthousiast haar verhalen en het liefst met iedereen" en "Hij was continue aan het lachen en je zag blijdschap en plezier. Aan het eind van de training bracht hij dit ook onder woorden".

Je mening geven

De vraag 'ik kan mijn eigen gevoel onder woorden brengen naar DCD-trainers, sociotherapie en anderen' scoorden tbs-gestelden 16,6% bij de beginmeting op meestal waar. Dit is gestegen naar 33,3%. Ook de score helemaal waar is met 11,1% gestegen. Zo gaf een tbs-gestelde in het diepte-interview aan: "Er kwam een trainer naar mij toe en zei: hee je zit niet lekker in je vel, hoe komt dat? Ja, daar had ik geen zin in om dat te vertellen". Toen een tbs-gestelde hoorde dat zijn hond in het verleden heeft gebeten, bracht hij dat als volgt onder woorden: "Ik dacht: dat vind ik niet eerlijk van jullie dat ik daar niet van op de hoogte ben gebracht. Ik vind dat ik daarvan op de hoogte moet zijn". Ook in het werkboek gaven zij aan: "Ik heb gezegd dat ik soms vind dat de hond teveel beloond wordt" en "Als ik verandering zie of merk (bij de hond) dan kan ik dat ook zeggen". Waar bij de observanten de scores bij de beginmeting erg verdeeld zijn van helemaal niet waar tot helemaal waar, scoorden zij bij de eindmeting hoger. Zo is de score van mentoren met 27,8% gestegen bij het item 'meestal waar'. Zo zeiden mentoren: "Door de rust die de hond haar gaf, kon ze beter haar gevoelens onder woorden brengen" en "Hij is continue bezig om zich op de juiste manier te verwoorden. Hij is bang dat mensen dat verkeerd interpreteren dus hij wil heel duidelijk maken wat hij bedoeld en hoe hij dit bedoeld". Dit werd ook gezien door de DCD-trainers. De score van DCD-trainers is gestegen met 33,3% op de score helemaal waar. Ook de score van de coördinator is gestegen met 22,2% op helemaal waar.

Assertiviteit – opkomen voor jezelf, iets weigeren of aangeven dat je last hebt van de ander

Assertiviteit kenmerkt zich door het voor jezelf opkomen, iets weigeren of aangeven dat hij/zij last heeft van de ander.

De vragen 'ik kan de hond begrenzen waar nodig' en 'ik kan mijn eigen grens naar DCD-trainers, sociotherapie en anderen verwoorden' bleef bij de tbs-gestelden gelijk. Zo zeiden tbs-gestelden in het diepte-interview: "Ik vond de hond heel erg confronteren in het begin want eigenlijk geef ik ook mijn grens aan alleen worden de signalen verkeerd begrepen. Mijn hond gaf ook signalen af maar hij had iemand nodig die dat vertaalde zodat mensen dit begrijpen en er naar luisteren. Ik merkte dat ik dat ook bij mijzelf moest doen" en "Vaak heb ik niet de juiste woorden om op een nette manier mijn grenzen aan te geven. Dan koos ik ervoor om maar niks te zeggen. Met de tijd heb ik geleerd, omdat ik ook meer geduld moest hebben met mijn hond, om ook geduldiger te zijn in het aangeven van mijn grenzen". In het werkboek gaven zij aan: "Meestal durf ik geen feedback aan te geven omdat het misschien negatief overkomt" en "Ik kan op een kalme toon zeggen dat mijn hond het niet fijn vind, als er een onbekende in de buurt komt". Mentoren zagen een kleine verbetering in assertiviteit waarbij de score met 16,6% is gestegen. Zij gaven aan: "Hij vindt het moeilijk om grenzen te verwoorden. Als hij dan grenzen aangeeft, dan komt het er niet tactisch uit" en "Je wordt aan de ene kant beter in het stellen van grenzen, maar aan de andere kant kreeg hij ook meer vertrouwen waarbij hij ging kijken hoever kan ik gaan of wat durf ik". Daarentegen hadden DCD-trainers en de coördinator een toename in de score. Zo zijn de DCD-trainers met 38,9% gestegen op helemaal waar en de coördinator met 50,0%.

5.2 Resultaten leerproces

Naast de ontwikkelingen op het gebied van sociale vaardigheden, kwamen uit de diepte-interviews en werkboeken ook nog resultaten betreffende het leerproces naar voren. Deze zullen hieronder afzonderlijk verder beschreven worden.

Ontwikkeling

Een ontwikkeling is het veranderingsproces waarbij de combinatie van groei en leren leiden tot een hoger functioneringsniveau. Bij leren gaat het om het verwerven van kennis, inzicht en vaardigheden.

Zo benoemden verschillende tbs-gestelden in het diepte-interview: “Ik heb geleerd dat ik niet moet zeuren, want dat gaat niet helpen. Net zoals dat de hond geen snoepje krijgt als ze blaft is zeuren ook geen goed gedrag”, “Als ik iets moeilijk vind, denk ik terug aan hoe dit werkte bij de hond en hoe ik dat bij hem deed. Wat ik anders tegen de hond zou zeggen, zeg ik nu tegen mijzelf” en “Door deze hond heb ik meer de tijd genomen, wat rustiger aan, wat meer op haar tempo aanpassen en dat deed ik voorheen eigenlijk bij niemand. Dan was het mijn tempo en als niet bij kan blijven, dan blijf je achter. Met het verstrijken van de trainingen heb ik meer rekening kunnen houden met andermans gebreken. Ik heb nu minder gezeik met andere mensen”. In het werkboek gaf een tbs-gestelde aan: “Een overwinning is dat falen in de trainingen ook gewoon mag en dat ik niet zulke hoge eisen aan mijzelf moet stellen” en “Ik heb het gevoel van waardering teruggevonden en geduld”. Mentoren zeiden over de ontwikkelingen die zij zagen bij tbs-gestelden: “Ik denk dat schild, die muur die hij omhoog heeft dat hij die heeft laten zakken. Hij heeft geleerd om liefde te ontvangen en liefde te krijgen” en “Hij heeft geleerd om meer in contact te zijn, zich meer open te stellen en de samenwerking meer aan te gaan”.

Inzicht

Inzicht is het vermogen om iets te begrijpen, wat kan ontstaan door ervaring, reflectie of analyseren.

Zo zeiden verschillende tbs-gestelden in het diepte-interview: “Je kon soms je zachte kant laten zien en dat was soms ongemakkelijk, ook omdat ik dacht: oh, ik wil niet dat anderen weten dat ik een zachte kant heb”, “Nu accepteer ik meer dat mijn emoties er zijn. Het maakt mij meer zelfbewust” en “Als hij (de hond) wordt ingesloten, dat hij een beetje een agressieve houding aanneemt omdat het voor geen enkel levend wezen normaal is om ingesloten te zitten. Dat was confronterend omdat hij daarin spiegelde. Ik kan ook wel eens fel reageren. Als ik word ingesloten en verkeerd word begrepen, dan kan ik ook een bepaalde dreigende houding aannemen”. In het werkboek gaven zij aan: “Niet alles is eng en spannend” en “Mijn hond heeft mij geleerd dat mijn manier van denken en doen niet fout, slecht of raar is. Sterker nog: het kan zelfs helpen of oké zijn. Zij leert mij: ik ben oké, maar soms totaal verkeerd begrepen”.

Ook verschillende mentoren gaven aan dat sommigen van de tbs-gestelden meer inzicht kregen. Zo gaven verschillende mentoren aan: “Ze heeft het inzicht gekregen dat ze er ook mag zijn en haar plek in mag nemen” en “Andere mensen kunnen oordelen maar een dier oordeelt niet over je. Die geeft alleen maar liefde aan je. Ik denk dat ze dat ook zo voelt. Het kan je niet beschadigen”.

5.3 Overige resultaten

Naast de ontwikkelingen in sociale vaardigheden en het leerproces, kwamen de thema's eigenwaarde, afscheid en stabiliteit naar voren, welke hieronder verder omschreven zullen worden.

Eigenwaarde

Eigenwaarde is de waarde die je aan jezelf toekent, hoe je jezelf ziet en waardeert. Eigenwaarde heeft invloed op zelfvertrouwen.

De eigenwaarde werd veelvuldig benoemd door zowel tbs-gestelden als mentoren. Zo zeiden tbs-gestelden in het diepte-interview: "Fysiek contact met de hond brengt mij acceptatie van de hond naar mij toe, zo van 'zo slecht ben je nog niet'" en "Ik vond het fijn dat ik de hond iets kon geven en de hond mij ook iets kon geven. Hij gaf mij waardering. Het gevoel van waardering en veiligheid". In het werkboek gaven zij aan: "Het geeft mij kracht om te beseffen dat ik belangrijk voor de hond ben. Het gevoel krijgen dat ik er ook mag zijn" en "Zij (de hond) gaf mij het idee dat ik iets kan betekenen en dat het leven meer is dan enkel ellende". Ook verschillende mentoren gaven aan dat de DCD-training positieve invloed had op de eigenwaarde van een deel van de tbs-gestelden. Zij gaven aan dat: "Je zag blijdschap dat hij echt iets goeds deed" en "Hij voelt zich een normaler mens wanneer hij bij de training loopt dan binnen de kliniek, alsof je even niet in de kliniek bent".

Afscheid

Afscheid is het moment waarop je iemand of iets verlaat of laat gaan.

Afscheid is een thema wat bij vrijwel elke deelnemer een heftig punt was. Zo zeiden verschillende tbs-gestelde in het diepte-interview: "Ik mis haar gewoon heel erg. Ik kan er nog wel om janken" en "Het werd echt kut toen ik haar voor de laatste keer de bus in zette en de deur dicht ging". In het werkboek gaven zij aan: "De laatste training ben ik met een brok in mijn keel er naar toe gegaan. Ik hecht niet snel aan mensen of wat dan ook, maar deze kleine stinker heeft zijn plek in mijn hart". Mentoren zeggen: "Na de laatste les was hij best wel aangedaan. Hij had echt een band met die hond opgebouwd en daar moest hij afscheid van nemen. Dat vond hij heel lastig. Ik had ook het idee dat hij had gehuild" en "Bij het afscheid was ze echt onstabiel".

Stabiliteit

Stabiliteit wordt omschreven als de mate waarin iemand in staat is om zijn/haar emoties op een evenwichtige manier te beheren, zonder extreme schommelingen in stemming of gedrag.

Bij mentoren zijn in de vragenlijst vijf items toegevoegd met vragen over de mate van stabiliteit van tbs-gestelden voor en na de training. Bij de vraag 'de patiënt volgt zijn werkblokken naast de training' scoorden mentoren bij de beginmeting 66% op helemaal waar en bij de eindmeting 72,2%. Bij de vraag 'De patiënt blijft voor de training stabiel' scoorden mentoren bij de beginmeting 33,3% op helemaal waar en bij de eindmeting 61,1%. Bij de vraag 'de patiënt blijft na de training stabiel' scoorden mentoren bij de beginmeting 44,4% op helemaal waar en bij de eindmeting 66,6%. Zo zeiden mentoren: "De training had een positieve invloed op haar stabiliteit" en "Ze volgt haar werkblokken zodat ze mee kan doen met DCD. Daar doet ze alles voor".

6. Conclusie

In dit onderzoek is onderzocht welke toegevoegde waarde de training DCD heeft als interventie binnen de behandeling voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden van de OVK. Op basis van theorie bleek de DCD-training en andere human-animal interacties een positief effect te hebben op het welzijn van gedetineerden, het aanleren van sociale vaardigheden en verhogen van eigenwaarde. Als algemene conclusie kan gesteld worden dat de toegevoegde waarde ook voor tbs-gestelden groot is en het hun ontwikkeling in sociale vaardigheden verrijkt. Uit observaties en kwalitatief onderzoek blijkt dat de interventie DCD-training een alternatieve manier is voor het aangaan van een ontwikkeling doormiddel van een hond, alhoewel dit niet wordt ondersteunt door theorie. Zo verklaard een deelnemer en mentor: “Het is bepaalde dingen die een mens mij probeert uit te leggen, maar als een dier het mij terug geeft, snap ik het” en “Je schuift zijn persoonlijkheid eigenlijk op de hond waardoor je het indirect over hem hebt als je over de hond praat”. Dit sluit ook aan bij de maatschappelijke opdracht uit de beroepscode sociale werk, roept op om maatwerk te bieden (Steenmeijer, 2021). De conclusie wordt hieronder per deelvraag uitgewerkt.

Deelvraag 1: ‘Hoe worden op dit moment sociale vaardigheden aangeleerd aan tbs-gestelden binnen de behandeling in de Oostvaarderskliniek?’

Uit literatuuronderzoek komt naar voren dat het aanleren van sociale vaardigheden op latere leeftijd complex is en erkende effectieve interventies nodig zijn om dit alsnog te ontwikkelen. De interventies die in de OVK worden aangeboden zijn gericht op individuele- of groepstrainingen en heeft een cognitieve gedragsmatige basis of drama therapeutische inslag. Sociale vaardigheden worden aangeleerd doormiddel van oefeningen, herhaling en visualisatie (Mulder, 2020; Trajectum, 2019). Het huidige aanbod van trainingen binnen de OVK kenmerken zich door de klassieke setting waarin de therapeut begeleiding biedt aan de tbs-gestelde.

Deelvraag 2: Waar bestaat de Dutch Cell Dogs training uit als interventie in de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden binnen de Oostvaarderskliniek?

De DCD-training is gebaseerd op human-animal interventies, welke veelvuldig worden ingezet in Amerikaanse penitentiaire inrichtingen. Uit deze onderzoeken bleek dat het helpen van een hond indirect het welzijn en gedrag van de mens verbeterd en zij vaardigheden werven (Duindam et al., 2020). Verschillende onderzoeken tonen aan dat door human-animal interacties een toename wordt geconstateerd in eigenwaarde, sociale vaardigheden, empathie en zelfbewustzijn (Collica-Cox & Day, 2021; Cooke & Ferrington, 2016).

Deelvraag 3: Wat is de toegevoegde waarde van de interventie Dutch Cell Dogs training voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden die aan de training hebben deelgenomen binnen de Oostvaarderskliniek?

Uit resultaten wordt geconcludeerd dat tbs-gestelden met een persoonlijkheidsstoornis zichzelf vaker hoger inschatten dan observanten en een onjuist beeld van zichzelf hebben, waardoor het de kans op zelfoverschatting vergroot. Ook kan geconcludeerd worden dat tbs-gestelden met een ontwikkelings- of psychotische stoornis zichzelf vaker lager inschatten dan observanten. Dit kan een weerspiegeling

zijn van zelfeffectiviteit en de beperkte mate van zelfvertrouwen. Het geloof in eigen kunnen en zelfonderschatting kan verminderd zijn door beïnvloeding van de stoornis.

Conclusie Sociale vaardigheden

Luisteren

Uit de resultaten wordt geconcludeerd dat het luisteren naar instructeurs en het houden aan voorwaarden is toegenomen en een positieve toegevoegde waarde heeft op de ontwikkeling van tbs-gestelden. Dit komt ook terug in het onderzoek van Duindam, Asscher, Hoeve, Stams en Creemers (2020), welke zeggen dat deelnemers leren verantwoordelijkheid nemen en zorgzaam zijn, doordat zij verantwoordelijk zijn voor het trainen van hun toegewezen hond. Aansluitend op het nemen van verantwoordelijkheid kunnen deelnemers meer zelfbeheersing laten zien, een toenemende mate van geduld, motivatie en het vermogen om doelen te stellen en te behalen (Duindam et al., 2020; Cooke & Ferrington, 2016). Kwalitatief onderzoek laat zien dat de band met een hond motiveert om te luisteren, zichzelf te beheersen en doelen te stellen en te behalen.

Het geven of ontvangen van positieve of negatieve feedback

Uit resultaten wordt geconcludeerd dat het geven of ontvangen van positieve of negatieve feedback is toegenomen en de interventie een positieve bijdrage geeft aan de ontwikkeling van tbs-gestelden. Dit komt overeen met onderzoek van Duindam, Asscher, Hoeve, Stams en Creemers (2020) welke zeggen dat de hond direct gedragsmatige feedback geeft door het 'spiegelen' van emoties en gedrag van mensen. Kwalitatief onderzoek laat zien dat de door de hond gegeven feedback als waar wordt gezien door de tbs-gestelde, doordat de hond, na toepassing van de feedback, gedragsverandering laat zien.

Eigen gevoelens (of die van de ander) kunnen herkennen en rekening mee houden of de ander iets vragen (bijvoorbeeld hulp)

Uit de resultaten wordt geconcludeerd dat het stellen van een hulpvraag lastig is en tbs-gestelden een vermindering bij zichzelf opmerken. Daarentegen zagen observanten een toename in de ontwikkeling hiervan bij tbs-gestelden. Kwalitatief onderzoek laat zien dat de hond een brug kan zijn om een hulpvraag over de hond te stellen en dat dit de noodzaak tot het stellen van een hulpvraag verhoogt. Dit komt overeen met het onderzoek van Cooke & Ferrington (2016), die zegt dat human-animal interacties een kanaal is om te leren communiceren.

Uit resultaten kan worden geconcludeerd dat tbs-gestelden een grote toename ervaren in geluk tijdens de DCD-training, die positief bijdraagt aan de mate van ontwikkeling van tbs-gestelden. Dit sluit aan bij het onderzoek van Cooke en Ferrington (2016), die stellen dat human-animal interacties een uitkomst kan bieden voor het uiten van emoties, de institutionele setting kan verlichten en een meer positieve omgeving gecreëerd kan worden. Ook wordt in dit onderzoek geconcludeerd dat deelnemers meer geluk en stressvermindering ervaren (Cooke & ferrington, 2016). Kwalitatief onderzoek laat zien dat de hond het geluksgevoel stimuleert en de forensische setting verzacht.

Een gesprek kunnen voeren

Uit resultaten wordt geconcludeerd dat tbs-gestelden een lichte daling bij zichzelf opmerken. Desondanks zien observanten een groot resultaat bij tbs-gestelden die bij hen bijdraagt aan het kunnen voeren van een gesprek. Uit kwalitatieve data komt naar voren dat de hond fungeert als een kanaal om te leren communiceren en de hond een brug slaat in het contact met mensen. Het onderzoek van Cooke & Ferrington (2016) ondersteunt deze conclusie. Zij geven in hun onderzoek aan dat human-animal

interacties een kanaal is om te kunnen leren en communiceren. Collica-Cox & Day (2021) en Furst & Houser (2021) stellen dat de emotionele veilige basis die een dier biedt, sociale interacties kan verhogen.

Je mening geven

Uit resultaten blijkt dat tbs-gestelden beter hun mening konden geven tijdens de training. Uit kwalitatieve resultaten komt naar voren dat de hond een bepaalde rust geeft waardoor gevoelens makkelijker onder woorden worden gebracht. Eerder onderzoek ondersteunt dit resultaat (Collica-Cox & Day, 2021). Hierin wordt aangegeven dat dieren emotionele veiligheid bieden en dit een veilige basis kan zijn voor deelnemers om zich tot een ander te verhouden of te communiceren.

Assertiviteit – opkomen voor jezelf, iets weigeren of aangeven dat je last hebt van de ander

Uit resultaten wordt geconcludeerd dat eigen grens verwoorden gelijk blijft bij de scores van tbs-gestelden. Daarentegen blijkt dat mentoren een lichte toename en de overige observanten een grote toename zien in de ontwikkeling hiervan bij tbs-gestelden. Uit kwalitatief onderzoek komt naar voren dat tbs-gestelden wel hun grenzen aan kunnen geven, maar dit niet altijd op een juiste manier kunnen verwoorden. Desondanks blijkt dat de hond fungeert als 'spiegel', doordat de hond signalen in het gedrag terug geeft en zo inzicht in eigen gedrag kan ontstaan. Wanneer de ontvangen feedback middels de hond wordt herkend en vertaald, kan dit een signaal zijn om de eigen grens aan te geven. Ook onderzoek van Duindam, Asscher, Hoeve, Stams en Creemers (2020) verklaard dit, doordat de hond directe gedragsmatige feedback geeft door het 'spiegelen' van emoties en gedrag. Deze directe feedback kan motiveren tot zelfreflectie, waardoor nieuwe vaardigheden aangeleerd kunnen worden.

Conclusie leerproces

Ontwikkeling

Uit kwalitatief onderzoek blijkt dat vrijwel elke respondent een ontwikkeling in zijn of haar leerproces liet zien doormiddel van de ingezette interventie DCD-training en het geleerde heeft kunnen koppelen aan de dagelijkse praktijk. Ook onderzoek ondersteunt deze conclusie doordat zij zeggen dat human-animal interacties een kanaal is om te leren (Cooke & Ferrington, 2016) en het leren van sociale vaardigheden wordt bevorderd (Collica-Cox & Day, 2021).

Inzicht

Uit kwalitatief onderzoek blijkt dat, door later na te praten over het leerproces tijdens de DCD-training (door diepte-interview) en door het nadenken over de vragen in het werkboek tijdens de training, inzichten zijn ontstaan bij tbs-gestelden over hun eigen gedrag. Zij gaven aan dat ze zo in alle rust konden nadenken en napraten over hun ervaringen, wat bij hen tot dieper inzicht in hun eigen gedrag leidde. Ook gaven zij aan dat de hond hen veiligheid biedt, waardoor zij zich veilig genoeg voelden om zich te kunnen ontwikkelen. Ook onderzoek van Duindam, Asscher, Hoeve, Stams en Creemers (2020) verklaart dit, doordat de hond directe gedragsmatige feedback geeft. Volgens Collica-Cox & Day (2021) kan de aanwezigheid van een dier gevoelens van veiligheid oproepen, waardoor nieuw gedrag en vaardigheden verkend kunnen worden.

Conclusie overige

Eigenwaarde

Uit kwalitatief onderzoek blijkt dat de niet-oordelende houding van de hond, de tbs-gestelden een gevoel van eigenwaarde geeft en dat deze eigenwaarde toeneemt door het krijgen van waardering. Ook kan met voorzichtigheid gezegd worden dat de DCD-training bijdraagt aan het vergroten van zelfvertrouwen en het ervaren van toekomstperspectief. Onderzoek waarin blijkt dat honden mensen niet afwijzen, ondersteunt deze conclusie (Collica-Cox & Day, 2021). Collica-Cox & Day (2021) geven aan dat door het niet afwijzen een gevoel van eigenwaarde ontstaat en dat deze eigenwaarde toeneemt door de verantwoordelijkheid die zij hebben voor de hond (Cooke & Ferrington, 2016). Ook stellen zij in hun onderzoek dat een grote toename was in trots en het gevoel van eigenwaarde. Richardson-Taylor & Blanchette (2001) rapporteerden een significantie verbetering in zelfeffectiviteit (geloof in eigen kunnen) en een toename in zelfvertrouwen.

Afscheid & stabiliteit

Uit kwalitatief onderzoek blijkt dat het afscheid nemen een gevoelig thema is onder tbs-gestelden en zij emoties hebben ervaren tijdens het afscheid nemen. Ook heeft het afscheid invloed op de stabiliteit van tbs-gestelden doordat zij emoties tonen. Desondanks kan geconcludeerd worden dat de DCD-training bijdraagt aan stabiliteit door het 'klaar staan' voor de hond, waardoor zij zich houden aan vooraf gestelde voorwaarden. Onderzoek van Cooke en Ferrington (2016) zeggen dat deelnemers leren omgaan met verdriet en verlies wanneer het programma stopt. Onderzoek van Furst & Houser (2021) toont zelfs aan dat human-animal interacties een positieve invloed hebben op recidive en institutioneel gedrag. Dit is niet onderzocht binnen het huidige onderzoek. Ook toont Duindam, Asscher, Hoeve, Stams en Creemers (2020) aan dat human-animal interacties het angst-en stressniveau verlaagt waardoor deelnemers minder impulsief gedrag vertonen, zelfcontrole en zelfbeheersing ervaren.

Deelvraag 4: 'Welke aanbevelingen kunnen gegeven worden op het gebied van de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden door de ingezette interventie Dutch Cell Dogs training binnen de Oostvaarderskliniek?'

Naar aanleiding van de resultaten zullen de volgende aanbevelingen beschreven worden.

Aanbevelingen macroniveau

Aanbeveling 1: Op basis van positieve resultaten is een sterke aanbeveling om binnen Justitie de interventie DCD-training onder de aandacht te brengen, om zodoende te streven naar implementatie van de interventie in verschillende tbs-klinieken en penitentiaire (jeugd)inrichtingen in Nederland. De onderzoeker heeft hier een eerste stap in gezet door op 9 november 2022 de opzet van haar onderzoek te presenteren op de landelijke verbindingsdag van DCD (zie bijlage 9). In Juni 2025 zal de onderzoeker een vervolg geven op de eerste presentatie, waarbij landelijk de resultaten van dit onderzoek gepresenteerd zullen worden aan vertegenwoordigers van verschillende forensische locaties in Nederland. Het doel hiervan is het bieden van een alternatieve interventie aan justitiabelen en het delen van positieve resultaten van dit onderzoek.

Aanbevelingen mesoniveau

Aanbeveling 2: Op basis van positieve resultaten en toegenomen ontwikkeling in sociale vaardigheden is een sterke aanbeveling om de interventie DCD-training vast onderdeel te maken van de behandeling.

Hierbij kan de interventie het best onderdeel worden van de sociale vaardigheidstraining binnen het behandelprogramma van de OVK, zodat ontwikkelingen geborgd kunnen worden door het schrijven van rapportages en in een bijdrage aan de wettelijke aantekeningen, zodat deze bekend worden bij de rechter. Dit draagt bij aan het werken naar resocialisatie, waarmee ontwikkelingen op de lange termijn geobserveerd en gevolgd kunnen worden. Ook draagt het bij aan het initiëren voor deelname aan de DCD-training door het behandelteam. Wel is het noodzakelijk om deelname vrijwillig te houden, omdat dit de intrinsieke motivatie voor het aangaan van een ontwikkeling van de tbs-gestelde verhoogt. Wanneer de interventie DCD-training opgenomen wordt in de behandeling van patiënten, kan ook aan geïnitieerde leerdoelen vanuit het behandelteam gewerkt worden en kan de interventie zo concreet bijdragen aan het verminderen van recidive en resocialisatie, doormiddel van rapportage.

Aanbevelingen microniveau

Aanbeveling 3: Doormiddel van borging in het behandelprogramma van de tbs-gestelde, kan het behandelteam en de mentor van de tbs-gestelde ontwikkelingen monitoren en helpen toepassen in de dagelijkse praktijk. Daarnaast kunnen inzichten verkregen worden door meer tijd vrij te maken om na de training observaties en gebeurtenissen te bespreken en samen met tbs-gestelden te reflecteren wat de hond hen laat zien. Hierdoor kan verbinding gemaakt worden tussen het geleerde en de dagelijkse praktijk. Door de veilige basis die door een hond gegeven wordt, kan een tbs-gestelde leren. Hierdoor is het werken met persoonlijke leerdoelen een aanbeveling.

Alle aanbevelingen dragen bij aan het verbeteren van sociaal functioneren, wat de algehele opdracht is van een sociaal werker. Ook wordt de menselijke waardigheid en autonomie bevorderd door de ontwikkelingen die bij de interventie DCD-training plaatsvinden te borgen. De interventie biedt een alternatieve, nieuwe wijze om betrokken te zijn en de bereidheid om tbs-gestelden bij te staan. Daarnaast roept de beroepscode sociaal werkers op om mensen te stimuleren en bevorderen om te participeren in de samenleving, wat mede mogelijk gemaakt kan worden doormiddel van de omschreven interventie. Doormiddel van het huidige onderzoek wordt deskundigheid verhoogt met oog voor zorgvuldigheid van het ontwikkelingsproces van de tbs-gestelde.

7. Discussie

Respondenten

In het huidige onderzoek zijn de uitkomsten niet te generaliseren, omdat de respondentengroep klein is en ook geen juiste afspiegeling is van man-vrouw verhouding van tbs-gestelden in de OVK.

Methodologie

Voor vervolgonderzoek is het van belang om voor een juiste afspiegeling te zorgen, zodat uitkomsten te generaliseren zijn. Ook is het gebruik van een gevalideerde vragenlijst een aanbeveling zodat dataverzameling meer valide en betrouwbaar wordt geworven. Daarnaast is het van belang om de schaal van score bij de vragenlijst aan te passen op de doelgroep. Zo noemden tbs-gestelden met autismespectrumstoornis (ASS) dat het scoren met de vijf punt likertschaal geen logische redenering is voor iemand met ASS. Dit kan de resultaten beïnvloeden, waardoor het belangrijk is om psychiatrisch stoornissen mee te nemen in de keuze hoe te scoren.

Vervolgonderzoek

Omdat uit dit onderzoek de conclusies niet te generaliseren zijn, is het in vervolgonderzoek mogelijk om in andere tbs-klinieken hetzelfde onderzoek te herhalen, met een grotere respondentengroep, om na te gaan of de interventie DCD-training dezelfde toegevoegde waarde heeft op de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij tbs-gestelden. Om te kunnen spreken van effecten van de interventie DCD-training is het van belang om omgevingsfactoren uit te sluiten of de interventie te toetsen middels een controlegroep, welke aangeraden wordt in vervolgonderzoek naar de interventie DCD-training. Ook wordt aangeraden om vervolgonderzoek te doen naar de lange termijn effecten in de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Daarnaast wordt aanbevolen om onderzoek te doen naar welk effect meerdere DCD-trainingen heeft op een tbs-gestelde. Ook de thema's eigenwaarde en afscheid vergen nader onderzoek om conclusies te trekken en te onderzoeken wat de tbs-gestelde hierin nodig heeft om eventueel nazorg te kunnen bieden. Verder is het nuttig om onderzoek te doen naar de relatie tussen de interventie DCD-training en institutioneel gedrag en vermindering van recidive. Tot slot wordt aangeraden om nader onderzoek te doen naar het effect van de DCD-training op de motivatie van deelname.

9. Bibliografie

- Bekkers, Y. (2021). *De hond als spiegel op weg naar herstel?* Academie voor sociale studies 's Hertogenbosch.
- Bonta, J. L., Andrews, D. A. & Canada. Public Safety Canada. (2007). *Risk-need-responsivity Model for Offender Assessment and Rehabilitation*. Public Safety Canada.
- Broere, S. (2018). *Invloed van de biologische rijping op de sociale vaardigheden*. Hogeschool van Amsterdam. Geraadpleegd op 3 december 2024, van <https://dspace.uba.uva.nl/server/api/core/bitstreams/c8b6983fad9b4b91b5ec5fb572d06aa0/content>
- Bunthof, A., & Visscher, Y. (2017). *Mens en recht*. Noordhoff Uitgevers.
- Collica-Cox, K., & Day, G. J. (2021). When Dogs Make the Difference: Jail-Based Parenting With and Without Animal-Assisted Therapy. *Criminal Justice Policy Review*, 33(6), 608–638. <https://doi.org/10.1177/08874034211063455>
- Cooke, B. J., & Farrington, D. P. (2016). The Effectiveness of Dog-Training Programs in Prison. *The Prison Journal*, 96(6), 854–876. <https://doi.org/10.1177/0032885516671919>
- Dijk, J. J. M., Huisman, W., & Nieuwbeerta, P. (2018). *Actuele criminologie*. Sdu.
- Duindam, H. M., Asscher, J. J., Hoeve, M., Stams, G. J. J. M., & Creemers, H. E. (2020). Are We Barking Up the Right Tree? A Meta-Analysis on the Effectiveness of Prison-Based Dog Programs. *Criminal Justice And Behavior*, 47(6), 749–767. <https://doi.org/10.1177/0093854820909875>
- Dutch Cell Dogs. (2024). *Samen training voor een toekomst in vrijheid*. Geraadpleegd op 12 december 2024, van <https://dutchcelldogs.nl/>
- Fournier, A. K., Geller, E. S., & Fortney, E. V. (2007). Human-Animal Interaction in a Prison Setting: Impact on Criminal Behavior, Treatment Progress, and Social Skills. *Behavior And Social Issues*, 16(1), 89–105. <https://doi.org/10.5210/bsi.v16i1.385>
- Furst, G., & Houser, K. (2021). Hirschi's Social Bond Theory: how human-animal interactions explain the effectiveness of carceral dog training programs. *Journal Of Offender Rehabilitation*, 60(5), 291–310. <https://doi.org/10.1080/10509674.2021.1931626>
- Groen, H., & Drost, M. (2003). *Handboek forensische geestelijke gezondheidszorg*. de Tijdstroom.
- Heemskerk, I. (2011). *Een delictvrije toekomst*. Coutinho.
- Hofstee, E. J. (1987). *TBR en TBS*. Gouda Quint.

- Hoogsteder, L. (2017). *Sociale vaardigheden op maat*. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://www.nji.nl/interventies/sociale-vaardigheden-op-maat>
- Hoogsteder, L. (2023). *Agressie regulatie op maat. Klinisch voor volwassenen*. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/2022/10/Agressie-regulatie-op-maat-klinisch-volwassenen-ARK-V.pdf>
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential Learning*. Englewood Cliffs, New York: Prentice Hall.
- Kruger, K. A., Trachtenberg, S. W., & Serpell, J. A. (2004). *Can animals help humans heal? Animal-assisted interventions in adolescent mental health*. Center for the Interaction of Animals and Society (CIAS) and University of Pennsylvania School of Veterinary Medicine.
- Lavrijsen, M., Merckx, I., Campo, E., Bouwhuis, B., Macfarlane, C., Teerenstra, R., . . . Konings, E. (2019). *Vaktherapeutische groepsbehandeling gericht op het verminderen van het recidiverisico door het verbeteren van sociale- en communicatieve vaardigheden voor volwassen patiënten met sub-assertief gedrag in een forensisch psychiatrische setting. Communicatie & assertiviteits training (CAT)*. DJI, Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Menger, A., & Krechtig, L. (2016). *Werken in gedwongen kader* (3de editie). SWP.
- Mulder, M. (2019). *Weet wat je kan. In gesprek over LVB*. Geraadpleegd op 3 januari 2025 van <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/2022/09/Weet-wat-je-kan.pdf>
- Offermans, J. E., Duindam, H. M., Asscher, J. J., Stams, G. J. J., & Creemers, H. E. (2020). Brief report: The effectiveness of Dutch Cell Dogs: A multiple case experimental study. *Clinical Child Psychology And Psychiatry*, 25(4), 1015–1021. <https://doi.org/10.1177/1359104520940744>
- Richardson-Taylor, K., & Blanchette, K. (2001). Results of an evaluation of the Pawsitive Directions Canine Program at Nova Institution for Women. Ottawa, Ontario: Correctional Service of Canada.
- Steenmeijer, J. (2021). *Beroepscode voor professionals in sociaal werk*. Geraadpleegd op 5 december 2024, van <https://www.bpsw.nl>
- Prinsen, H. (2009). *Mijn kind een kanjer!: help je kind bij het ontwikkelen van sociale vaardigheden*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Tigelaar, R. (2010). *Sociale vaardigheden in klas 4. Geweldloos communiceren*. Fontys. Geraadpleegd op 3 december 2024, van https://hbokennisbank.nl/details/sharekit_fontys:oai:surfsharekit.nl:dfffe537-5d07-49ec-bb79-0711726c2fd1?q=oplossingsgericht+communiceren&c=0

Trajectum. (2019). *Grip op agressie*. Geraadpleegd op 3 januari 2025, van <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/2022/09/Grip-op-Agressie.pdf>

Ward, T. (2010). The Good Lives Model of offender rehabilitation: basic assumptions, aetiological commitments, and practice implications. In F. McNeill, P. Raynor & C. Trotter (Eds.), *Offender supervision. New directions in theory, research and practice* (pp. 41-64). Oxon: Willan Publishing.

Ward, T., & Maruna, S. (2007). *Rehabilitation*. London/New York: Routledge.

Wiersma, J., Van Schaik, A., & Van Oppen, P. (2014). *Cognitive Behavioral Analysis System of Psychotherapy (CBASP) voor de behandeling van chronische depressie*. Bohn Stafleu van Loghum.